

VIII.

Om Sværmeren Holger Paulli.

Ved *H. F. Rørdam.*

I Aaret 1701 udkom i Helmstädt et lille Skrift med Titel: »Novus in Belgio Judæorum Rex Oliger Paulli, multis editis monumentis literariis clarus.« Forfatteren, der ikke angiver sig paa Titelbladet, var den bekjendte gammeltestamentlige Theolog Hermann von der Hardt, om hvis ejendommelige Forelæsninger nogle morsomme

Anekdoter findes meddelte i Kirkehist. Saml. 3. R. II, 643 ff. I ovennævnte Skrift er der givet en underholdende Fremstilling af den i Overskriften nævnte Holger Paulli's højst besønderlige Meninger, som af ham vare fremsatte i en Række paa Hollandsk og Tydsk udgivne Skrifter, der findes opregnede i Worms Lexicon over lærde Mænd I, 170 f. III, 971, jvfr. Nyerups Literaturlexicon, S. 451.

Holger Paulli, Søn af den berømte Læge, Dr. Simon Paulli, siges at være født i Kjøbenhavn 1644, men naar der tillige siges, at »Vir illustris, Regni Primas« Holger Rosenkrands stod Fadder til ham, og at han blev opkaldt efter denne, kan det bemærkes, at »den lærde« Holger Rosenkrands døde 1642, saa han kan da ikke have staaet Fadder to Aar efter; men der var jo samtidig ogsaa en anden Mand af samme Navn, »den rige« Holger R. til Glimminge, som det maaske kan være.

Holger Paulli, der er bekendt som Forfatter af en dansk Salm¹⁾, var Bogholder i det vestindiske Kompagni og allerede en Mand paa mellem 50 og 60 Aar, da han faldt paa sine besønderlige Griller, der bl. a. gik ud paa, at han var af Davids kongelige Slægt (idet hans Oldefader skal have været en døbt Jøde) og derfor var bestemt til at forsone Modsætningen mellem Jøder og Kristne og til at stifte et Rige i Palæstina, i hvilken Anledning han søgte om Bistand hos forskellige europæiske Potentater. I ti Aar flakkede han omkring i Udlandet og udsendte en Mængde Skrifter fulde af fantastiske Skriftfortolkninger, der skulde støtte hans sværmeriske Meninger og Planer. I Aaret 1706 vendte han endelig tilbage til Kjøbenhavn, men naar Helveg siger (Den danske Kirkes Hist. e. Reform. 2. Udg. I, 559), at ingen her tog videre Notice af ham, da modbevises dette ved følgende tvende Kongebreve:

¹⁾ Brandt og Helveg, Den danske Psalmedigtn. I, Nr. 477. Salmen begynder med de Ord: Solen udi mørke Klæder viser os til Korset hen.

1.

Til Etatsraad Oluf Rømer, Politimester i Kjøbenhavn.

F. 4. V. G. t. Saasom os allerunderdanigst er bleven forebragt, at siden Holger Pauli, forrige Bogholder ved vores vestindiske Compagni, er hjemkommen fra Holland og andre Steder, hvor han i nogle Aar har været, og formedelst nogle slemme Jøders og andre onde Menneskers Forførelse er geraaden udi saadan fanatisk Vildelse og Raseri, at han endelig vil være Jødernes Defenseur og Forfægtere, sigende sig at have Samtale og Samling med Gud; hvorom han skal have understaaet sig at sammenskrive og lade i Trykken udgaa adskillige forargelige Skrifter, og han endnu her i Staden saadan sin Vanart skal continuere og lade sig i sit Hus jævnligen besøge af nogle forføreriske Jøder, som hannem i hans Vildfarelse styrker: Saa er hermed vores allernaadigste Vilje og Befaling, at du lader Jøderne her sammesteds strax for dig kalde og dennem alvorligen tilholder og formaner sig fra al Omgjængelse med bemeldte Holger Pauli og andre deslige ganske at entholde, og foruden at give nogen Forargelse fra sig, stille for sig selv henleve, saafremt, om anderledes skulde befindes, de skyldige da ikke med exemplar Straf og Rigueur ville ansees. Dermed etc. Hafniæ d. 18 Decemb. 1706.

2.

Til Biskop Dr. Henrik Bornemann.

F. 4. V. G. t. Saasom vi af en til os fra dig indkommen allerunderdanigst Memorial af Dato d. 14 Decembris sidst forleden have maat fornemme, hvorledes forrige Bogholder ved vores vestindiske Compagni Holger Pauli, som for nogle Aar siden udi sine Negotiers og Trafiquers Ærende rejste herfra til Holland og andre Steder, er der formedelst nogle slemme Jøders og andre onde Menneskers Forførelse geraaden udi saadan fanatisk Vildelse og Raseri, at han endelig vil være Jødernes Defenseur og Forfægter, siger sig at have Samtale og Samling med Gud, og endskjønt han er en

ganske grov og ulærd Mand, der aldrig har studeret, understaar han sig dog at sammenskrive og lade i Trykken udgaa adskillige slemme, fanatiske og entusiastiske, imod Skriften selv ganske stridige Skrifter, fulde af megen Gudsbespottelse og al god Ordens og Skiks Splid og Forstyrrelse; derfor han og som et forargeligt Menneske nogen Tid i Holland og andre Steder har været arresteret og fastsat, indtil han endelig ved Venners Hjælp derfra er kommen og hid til sit Hjem forhjulpen. Men som fornemmes, at han endnu her i Staden saadan sin Vanart continuerer, og lader sig endnu jævnlig i sit Hus besøge af nogle forførelseriske Jøder, ja fordrister sig her iblandt os at sammenskrive slige forargelige Skrifter, saa han hverken kan eller vil lade sig af nogen fra slig Narreri og Ugudelighed omvende, saa er hermed vores allernaadigste Vilje og Befaling, at du strax tilholder os elskelig Dr. Bartold Botsack¹⁾, som er forskrevne Holger Paulis Families Skriftefader, samt en af Compastoribus der ved Kirken, at de advarer og formaner ham, at han sig fra alle slige forargelige Skrifter videre, saavel som fra al Omgjængelse med disse mistænkte Jøder, desligeste fra al ugudelig og imod Guds hellige aabenbarede Ord bespottelig Tale og Expressioner, ganske herefter entholder, og lader sig for sig selv af sine, i stille Ro og Rygte i sit eget Hus, uden al videre Forargelse opholde og regjere, saafremt han ikke med sær exemplar og alvorlig Straf og Rigueur, andre til Exempel, vil ansees. Dermed etc. Hafnæ d. 18 Decemb. 1706.

Sjælandske Tegnelser LV, 541—42.

Det første af disse Breve har tidligere været trykt i Kbhvns Dipl. VII, 792, hvor der ogsaa (VIII, 330—341) findes et Par Kongebreve vedrørende Holger Paullis Begravelse. Af det første (dat. 8. Aug. 1714) fremgaar, at flere af Kjøbenhavns Præster havde næret Betæneligheder ved at begrave ham med de sædvanlige Ceremonier, hvilket dog misbilliges af Regjeringen, fordi »han ikke udi hans levende Live for Kjætteri er bleven dømt eller ved Band

¹⁾ Præst ved S. Petri Kirke.

og i andre Maader fra vores Kirke excommuniceret«. Af et andet Brev (dat. 4. Jan. 1715) ses, at Holger Paullis Enke og Arvinger havde klaget over, at Præsten ved Petri Kirke, Professor Henrik Dyrkop, i en Prædiken offentlig »havde talet imod de ved afg. Oliger Paulli Begravelse brugte Ceremonier«, hvorfor det paalægges Biskop Chr. Worm gennem Stiftsprovst Jakob Lodberg at tildele Prof. Dyrkop en Irettesættelse.
